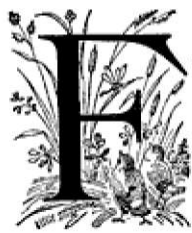

Znameniti Slovenci.

Spisuje Fridolin Kavčič.

4. Doktor Frančišek Karpé.¹⁾

rančišek Karpé je bil porojen 17. novembra l. 1747. v Ljubljani. Oče mu kmalu umrje; sreča, da sprejme jako nadarjenega Frančiška grof Lichtenberg-Orteneg v svojo gostoljubno hišo. Dopršivši na stroške grofa Lichtenberga modroslovne nauke, postane 26. junija l. 1768. doktor modroslovja. Potem se vpiše v pravoslovni oddelek, a slavni profesor Martini ga pregovori, da se znova poprime modroslovja. Martini, kateri je bil Karpetu jako naklonjen, mu tudi pomore, da je bil imenovan profesorjem modroslovja na vseučilišču v Olomucu. L. 1777. postane ravnatelj modroslovnega pouka. Poleg modroznanstva je predaval 1778.—1782. vzgojeslovje. Ko so l. 1778. premestili vseučilišče iz Olomuca v Brno, preseli se tja tudi Karpe.

L. 1786. ga imenujejo profesorjem modroslovja na dunajskem vseučilišču, kjer je bil 1792.—1802. rektor.

Karpe je spisal ta-le za ono dobo znamenita dela modroslovne vsebine:

- 1.) Argumentum tentaminis ex philosophia rationali in conspectu tabellari exhibitum. Olmütz 1776. 8°.
- 2.) Filum tentaminis ex philosophia speculativa. Olmütz 1776. 8°.
- 3.) Darstellung der Philosophie ohne Beinamen in einem Lehrbegriffe als Leitfaden zum liberalen Philosophiren. 6 Theile. Wien 1802 u. 1803. Beck. 8°.

To je najznamenitejše delo Karpetovo. Prvi 3 deli obsegajo teoretiško, ostali 3 praktiško modroslovje.

Dijaška šegavost je okrstila to Karpetovo knjigo z nazivalom: »Philosophie ohne Namen«, in ta dijaški dovtip je še dandanes po vseh nemških vseučiliščih navaden; z njim se služijo dijaki, kadar hočejo označiti kaj smešnega.

¹⁾ Velespoštovani gospod notar dr. J. Zupanec nam je poslal prijazno pismo, v katerem nas je oporožil, da on ni bil z grofom Szecsenyem l. 1849. v Parizu, kakor je sporočil »Zvon« v zadnji številki na 78. in 79. strani, pač pa z gospodom Gustavom vitezom (sedaj baronom) Suttnerjem, vlastelinom nižjeavstrijskim, kot njegov odgojitelj; pomota g. Frid. Kavčiča da izvira odtod, ker je bil g. dr. Zupanec pač tudi grofa Szecsenya informator, toda že preje. S tem bodi popravljena tista »Zvonova« pomota, g. dr. J. Zupanec pa zahvaljen na nje popravku.

4.) *Institutiones philosophiae dogmaticae*. Tomi 3. Wien 1804. 8°.

5.) *Institutiones philosophiae moralis* Tomi 3. Wien 1804. 8°.

Karpe je bil v dijaških krogih jako priljubljen. Umrli je na Dunaju v 59. letu dobe svoje.

Iz hvaležnosti do izvrstnega učitelja so dijaki naročili Karpetovo sliko, ki visi v dunajski vseučiliški knjižnici.

Podoba ima napis: »Franz S. Karpé, öffentl. ord. Lehrer der Philosophie an der hohen Schule zu Wien, gewidmet von seinen Schülern. Zitterer und Schindelmayer sc. Viennae 1805.

Avstrijska Biedermanova kronika (Linz 1785) ima na str. III. o Karpetu med drugim sledeči značilni stavek: »Ein eifriger, standhafter und für die gute Sache unerschütterlicher Mann«.

5. Andrej Kobal (Cobavius).

Ta izvrstni učenjak je bil porojen l. 1594. v Cerknici v kmetiški koči. Že v mladih letih je kazal izvanredno nadarjenost. Posvetivši se duhovnemu stanu, vstopi v red očetov jezuitov ter postane na ljubljanskih jezuitskih šolah profesor retorike in matematike. Umrli je splošno spoštovan 1654. leta v Trstu.

Spisal je: 1.) *Vindiciae, astronomicae, theticae pro Dionysio exiguo contra eximios Chronographos de aera vulgari Dionysia.*

2.) *Vita B. Joannis. Dei fundatoris F. F. misericordiae.*

6. Martin Bavčar,

porojen v Škofji Loki, vstopi l. 1638. v red očetov jezuitov. Bil je izvrsten zgodovinar in sloveč govornik. Umrli je l. 1683. na Dunaju.

Spisal je: 1.) *Rede auf Ihre Röm. Kais. Majestät, als Höchstdieselben Ihre Erbländer besuchten. Grätz 1660.*

2.) *Arbor genealogica Imperatorum - Regum, Ducum et Archiducum Austriae e domo Habsburgiae.*

3.) *Historia et Annales Fori Julii.*

7. Jurij Brus,

porojen v Ljubljani, dvorni kapelan na Dunaju, pozneje kanonik in mestni župnik ljubljanski. Prepotoval je kot odgojitelj grofa Ferdinanda Bonaventure Harracha Francosko in Špansko. Bil je jako učen mož in izvrsten propovednik. Spisal je in grofu Harrachu poklonil:

1.) »*Praeetatis victoria*«, das ist ein geistliche Comödien- oder Freudenspiel. Wien 1672, 8°.

8. Gašpar Globočnik,

porojen v Radovljici kmetiškim roditeljem. Šolal se je v Ljubljani in na Dunaju, kjer je postal »Magister der freien Künste und der Philosophie.«

Spisal je: 1.) *Epistolae Poeticae ad totam Domum Austriacam de ejus fortitudine bellica, pietate et alliis Augustissimis dotibus per illius temporis eventus. Viennae 1698, 8°.*

9. Doktor Ivan Štefan Florjančič plem. Grienfeld,

advokat in pristav deželnega tajnika v Ljubljani; bil je l. 1701. »*Academiae Operosorum Tinnulus.*«

Spisal je: 1.) *Bos in lingua, seu discursus Academicus de pecuniis vetero-novis Lab. 1695, 8°.*

2.) *Votiva Paraenesis, dum Illustr. D. Wolfgang Weichardus, S. R. J. Comes ac D. de Gallenberg etc. in Inclyti hujus Ducatus Carnioliae Locum-tenentem et Praetorem feria II. post Dominicam Laetare ingenti applausu et populi laetitia inaguraretur. Lab. ex typogr. Mayr 1702, 4°.*

10. Štefan Dolinar,

sin ubožnih kmetiških roditeljev, porojen v Škofji Loki l. 1784., umrl na Dunaju l. 1845. Bil je iz rodbine svetovno znanega pravoslovnega pisatelja, c. k. dvornega svetnika Tomaža Dolinarja. O njegovem delovanju nisem mogel dognati več, nego to, da je bil na Dunaju sloveč slikar. Ena njegovih slik se nahaja v c. k. novem dvornem muzeju na Dunaju, predstavljajoča egiptovskega Jožefa v ječi, ko razlaga sanje. (*Architecturstück mit Nachtbeleuchtung*).

11. Bolfenk Markovič,

deželni pisar v Ljubljani, se je pečal z osušenjem barja ter je l. 1680. izdal strokovnjaško knjigo: »*Meinung vom Austrücknen des Morasts um Laybach. Laybach 1680. 4°.*«

12. Jožef Posod,

porojen v Grebinju na Koroškem. Prišel je kot majhen deček v tovarnico koroškega tovarnarja in veleposestnika Edvarda viteza Morota. Ta blagi mož zapazi pri Posodu izvanredno risarsko nadarjenost ter ga pošlje na Dunaj, da se izučí v slikarstvu. Posod je bil na Dunaju jako marljiv in se je posebno izučil v slikanju portretov.

Umril je za kolero l. 1830. v Ljubljani, kamor ga je pozvala neka odlična rodbina.

Večina njegovih slik, posebno množina izvrstnih portretov je v lasti rodbin Morotove in Herbertove na Koroškem.

Pisma iz Zagreba.

Piše Josip Starè.

XXVIII.

Bil je lep poletni dan, da si ga človek ni mogel želeti lepšega. Na terasi prijaznega kamniškega zdravilišča smo sedeli v prijateljskem krogu ter se strmeč ozirali po nepopisnih krasotah gorate okolice, ki je čarobno odsevala v svitu zahajajočega solnca. »Oh, kako je to lepo, kakor da bi bilo slikano!« vzkliknila je vesela deklica, ki v mestnem zidovju še nikdar ni videla takšnega prizora. V tem se ustavi kočija, in iz nje skoči na teraso mlad gospod in nas smehljaje pozdravi. »Dobro nam došli! Od kod pa Vi?« vprašamo milega nam popotnika. »Naravnost od blejskega jezera. Čital sem, da imate v Kamniku danes besedo z gledališko igro, pa sem se podvizal, da ne bi zamudil; kajti še nikdar nisem videl slovenske predstave.«

Zvečer smo šli skupaj v čitalnico, kjer je ljubljansko dramatiško društvo prav dobro igralo neko veselo igro. Odlikoval se je gospod Borštnik, katerega smo takrat videli prvikrat; čudili smo se lepim njegovim darovom in gledališki njegovi okretnosti, dasi smo takoj izprevideli, da uloga ni bila dostojna takšnega predstavjalca. Drugo jutro smo vodili mladega zagrebškega znanca iz Bleda po kamniški okolici, in ko smo se naužili slikovitih prizorov tega bisera slovenske zemlje, smo šli v mekinski les, in prišedši po lepo narejenih potih do zadnje klopi, sedli smo ter se v hladu goste sence vitkih smrek menili o literarnih in umetniških razmerah pri Hrvatih in Slovencih, zlasti pa o gledališču. Nič nas ni motilo, nihče nas ni videl ne čul, le veverica je visoko nad nami sedaj pa sedaj skočila z vršička na vršiček. Navdušeni mladeneč pa nam je razkril vso svojo dušo ter razodel, da nič družega ne želi, in da ne hrepeni za drugim, nego da bi kdaj postal intendant hrvaškega gledališča. —

Minilo je nekoliko let, ne spominjamo se baš koliko, in danes je ta mladi rodoljub, gospod dr. Stjepan Miletić, intendant narodnega gledališča v Zagrebu, in Borštnik in Borštnikova sta odlična uda istega gledališča. »Kako se je to zgodilo v tako kratkem času?« gotovo vpraša spoštovani čitatelj. V teh pismih smo že večkrat poročali o hrvaškem gledališču; govorili smo, kako je povstalo iz malih začetkov, kako se je razvijalo, in kako se je visoko povzdignilo po izvrstnih

svojih umetnikih. Toda kakor v življenju sploh ne hodimo zmeraj po gladkih potih in se nam večkrat spotakne ob večih in manjih ovirah, prav tako je bilo tudi pri hrvaškem gledališču. Prišlo je to in ono vmes, in dasi ni bilo nazadovanja, vendar ni bilo niti napredovanja. Intendant je bil bolehen uradnik, ki je imel dosti dobre volje, ali premalo literarne in estetiške omike in še manj umetniškega vzleta, in brez teh lastnostij niti največji rodoljub ne more povzdigniti take kulturne naprave, kakoršno je gledališče. Naposled so odločevali o usodi hrvaškega gledališča igralci sami; znano pa je, da so tudi najboljši predstavljalci slabi intendantje. Razumništvo se je jelo manj zanimati za dramatiško umetnost, gledališče se je slabo pohajalo, in navzlic deželni in mestni podpori letnih 42.000 forintov so končni računi redno kazali velik primanjkljaj. Sedaj so odpravili opero in igrali so samo po štirikrat na teden. Lože so bile polne, ker so jim znižali cene; ali parter je bil še bolj prazen, nego popreje. Igralo se je brez pravega izbora; prevladovala so dobre in slabe francoske igre; novosti so bile bele vrane, a domače izvirne igre so skoraj čisto izginile. Med igralci si je »stara garda« še zmeraj ohranila dobri svoj umetniški glas; ali marsikaterega je pobrala smrt, a pomladka ni bilo, niti ni bilo nikogar, ki bi mislil nanj. »Križa« je bila neizogibna, ko je umrl stari intendant, ki je imel vsaj nekoliko upravne okretnosti.

Kaj sedaj? Občinstvo se je zopet jelo zanimati za gledališče, a še bolj za prihodnjega intendanta; zakaj prav je sodilo, da bo prav on ali dobra ali slaba sreča za hrvaško dramatiško umetnost. Tudi časopisi so se lotili tega imenitnega vprašanja, dajali dobre svete v obširnih razpravah ter ugibali to in ono. Malo prej se je bil vrnil gospod Miletic kot mlad doktor modroslovja z Dunaja, kjer se je nekoliko let pečal z estetiko ter z vsemi vedami in znanostmi, kar jih je treba dobremu voditelju gledališča, ki ima biti hram narodne omike, ne pa samo zabavišče. V isti namen je gospod Miletic večkrat potoval na Nemško, Laško in Francosko ter se povsod pridno zanimal za gledališke naprave in razmere. Kdo drugi naj bi bil za intendanta nego on, sodila je večina hrvaškega razumništva. In vendar so bili tudi taki, ki so zmajevali z ramami, češ, premlad je, pa bi utegnil zavoziti zavod, za kateri treba tudi mnogo izkustva in čvrste močate odločnosti. V tem se je prevzvišeni gospod ban odločil za Miletica.

Če kdaj, to pot je gotovo bil upravičen »up in strah,« s katerim smo se veselili novega imenovanja. Kakor smo že povedali, je Miletic od mladih nog bil z umom in srcem udan dramatiški umetnosti; še nedorasel mladeneč si je izvolil to polje, na katerem bo de-

loval za svoj narod. A prav on si je tudi mogel izvoliti tako idealno zvanje, zato ker je po svojih imovitih razmerah popolnoma neodvisen mož, katerega ni skrb ni plače ni zaslужka. Ali mlad je, mlad; in veliko navdušenost je v tej dobi težko brzdati. To je Miletic sam čutil, in sklical je na prijateljski pomenek vse razumne može, ki se zanimajo za gledališče in dramatiško umetnost; namerjal je osnovati dramatiško društvo, ki bi podpiralo njega v težkem njegovem poklicu ter povzdignilo dramatiško umetnost ne le v Zagrebu, ampak po vsem Hrvaškem. Ali našel je za te plemenite svoje namene premalo razuma, a še manj dobre volje, pač pa dosti nasprotovanja.

Hote ali nehote se je Miletic moral opreti le na mlade svoje moči, in kar takoj se je lotil težavnega dela. Pa že pri prvem koraku se mu je spoteknilo. Ko je razrešil stare pogodbe, da bi v novih za večjo plačo tudi več zahteval, izneveril se mu je prvi »junak in ljubovnik« ter potegnil v Belgrad. Ta izguba je iznenadila vsakega rodoljubnega prijatelja hrvaškega gledališča, najbolj pa Miletic samega, ki je bil prvi trenotek čisto zbehan ter se odrekel časti, po kateri je preje tolikanj hrepenel. Toda prevzvišeni gospod ban ni sprejel njegove odpovedi, ampak še z večjim zaupanjem mu je podelil tudi večjih denarnih sredstev; kajti že so se kopali temelji novemu gledališču, in tu se bo z zunanjim sijajem morala strinjati tudi notranja vrednost dramatiške umetnosti.

Zaupanje banovo in vsega rodoljubnega razumništva je znova ohrabilo mladega intendanta. Že prej, takoj ko je sprejel vodstvo hrvaškega gledališča, je šel znova na Dunaj in v Prago, na Nemško in v Pariz, in prav marljivo se je posvetoval z izkušenimi intendanti in ravnatelji slovečih gledališč. Sedaj pa mu je bila prva skrb, kako da bi pomnožil igralno objekte ter nadomestil izgubo nekih starih močij. Pozval je iz Ljubljane Borštnika in Borštnikovo; pozvedoval je za nove domače moči ter našel pri potujočih družbah nekoliko prav nadarjenih mladeničev, ki jih je brez obotavljanja pridobil za zagrebško gledališče. Poleti so se delale priprave na vse strani, in ko se je jeseni zopet odprl Talijin hram, pokazalo se je v njem novo življenje. Še smo težko pogrešali starih milih nam »uskokov«, ali videli smo tudi pomladek, ki nas navdaja z najlepšimi nadami za prihodnjost. V kratkem so nam bile jasne tudi osnove dr. Miletic. Prvo leto njegove intendancije je ob enem zadnje leto starega gledališča. Misliti mu je torej na prihodnjost, na novo gledališče, kateremu treba stalnega gledališkega občinstva, ki se je zadnja leta preveč skrčilo, a brez takega ne more uspevati nobeno gledališče. Predno se bode

novi intendant mogel lotiti vzvišenih svojih smotrov, mora najprej ljudi z raznimi pripomočki privabiti in jih privaditi, da bodo redno hodili v gledališče. V ta namen je Miletić v hrvaško gledališče zopet vpeljal opero, pa tudi opereto in balet; preskrbel je novo zunanjo opravo ter prelepo inscenovanje iger z elektriško lučjo in drugimi gledališkimi skrivnostmi. Ljudje so kar strmeli, in od dne do dne se bolj zanimajo za gledališče. Nekateri sicer tožijo o povišanih cenah, ali po krivici; kajti gledališče je vsekdar polno in prav pogostoma docela razprodano, dasi se vsaki dan igra. Vse hvale vredno je, da je Miletić skusil opero sestaviti od domačih pevcev in pevkinj, zlasti od takih, ki so se vzgojili doma v zagrebškem glasbenem zavodu; kar jih je pa še manjkalo, pozval jih je s Češkega.

Res je žalibog, da se je zarad oper in operet skrčilo število dramatiških predstav; ali temu se je težko izogniti, koder se vse razne vrste dramatiških umetnostij goje samo v enem gledališču. Zato pa smemo z izborom iger za letos biti zadovoljni, zlasti ker vidimo, da se tu postopa po nekem stalnem redu ali načrtu. Posebno skrb je novi intendant posvetil domačim izvornim igram, za katere rad žrtvuje novcev in truda, da bi se občinstvu bolj prikupile, in pa da bi pisatelje s tem vzpodbujal na novo delovanje. Pa še nekaj. Dobre domače drame, zlasti takšne, ki se oslanjajo na domačo zgodovino, netijo rodoljubna čustva ter bude zanimanje za preteklost lastnega naroda v občinstvu, ki ne utegne čitati knjig. Takšna igra je »Karlo Drački«, s katero se je prav dostojno začela letošnja gledališka doba. To žaloigro je spisal vseučiliški profesor in estetik dr. Franjo Marković pred dvajsetimi leti. Igra je pravi biser hrvaške književnosti, ali za gledališče je predolga. Miletić jo je tako lepo uprizoril, da je občinstvo do polnoči pazljivo gledalo in poslušalo v razprodanem gledališču. Navzlic temu vendar le obžalujemo, da pisatelj za predstavljanje ni priredil sam drugega krajšega izdanja, kakor delajo tudi drugi veliki narodi z dramatičnimi deli svojih klasikov. Tudi obžalujemo, da pesnik s prelepimi svojimi darovi ni dalje obdeloval dramatiškega polja, za katero je zamislil že več osnov. To velja zlasti o najnovejši izvorni tragediji, »Ljutovidu Posavskem«, ki ga je po Markovićeви osnovi zložil mladi pesnik Tresić-Pavičić, in s katero se je dovršila prva polovica letošnje gledališke dobe. Igra nam predstavlja bojevanje Slovencev in Hrvatov proti nemškemu nasilju za cesarja Ljudovika Poboznega. Lepo se predstavlja narodno jedinstvo Slovencev, Hrvatov, Srbov in Bolgarov, še bolj pa narodna nesloga med Hrvati, ki je bila vzrok žalostnemu koncu srečno začetega boja. Gospod Miletić je

zopet storil vse, da dostojno predstavi rodoljubno igro. V drugem dejanju, ki se godi na Gorenjskem, vidimo v ozadju lepo sliko Triglavovo, čegar vrhovi 'so se »proti večeru« celo razžarili, da se je mogel človek prav živo preseliti v duhu v ta naš pozemeljski raj. Kljub temu sodimo, da bi se dala ta narodna zgodba mnogo bolje obdelati v eposu, nego v drami, za katero je vse premalo dejanskega jedinstva; mogli bi se ji očitati tudi drugi nedostatki. Pa kaj hočemo; dandanes je nehvaležno pisati epose, katerih ljudje ne čitajo radi; zato je umljivo, da pesnik imenitnemu narodnemu predmetu določi rajši dramatiško obliko. Sicer pa nam je v »Ljutovidu Posavskem« gospod Tresić-Pavičić znova pokazal redke pesniške darove, zlasti v lirskih oddelkih in v gladki obliki, in smemo se nadejati, da bode speval tudi še boljše drame, kadar bode imel boljšo dramatiško snov. Ostale izvirne igre so bile povečjem reprize iger, o katerih smo v teh pismih poročali že prejšnja leta. Nov je bil Držičev »Stanac« iz slavne literarne dobe dobrovniške in romantiška igra slavnega hrvaškega bana Jelačića »Rodrigo i Elvira«. Novi intendant si torej prizadeva, da bi na vse strani zvršil težko svojo nalogo, ki mu je poverjena kot voditelju tolikanj imenitnega kulturnega zavoda. Po njegovi osnovi se seznanj občinstvo v gledališču z dramatiškimi proizvodi najnovejše hrvaške književnosti, pa tudi z boljšimi deli ilirske in staroslavne dalmatinske dobe, katero bode šele odslej vedel ceniti marsikateri vsakdanji človek, in to gotovo povzdigne tudi narodni njegov ponos. Devet izvirnih hrvaških iger, ki smo jih videli v štirih mesecih, je gotovo lepa pridobitev za repertoar narodnega gledališča.

Z izvirnimi igrami se po dobrem izboru vrsté igre klasiških pesnikov drugih narodov. Prvo mesto gre gotovo Shakespearu; doslej smo videli njegovega »Julija Cezarja«, »Kralja Leara« in »Hamleta«. V »Learu« je naslovno ulogo igral češki gost, slavni Šmaha, v »Hamletu« pa naš rojak Borštnik. Izmed modernih iger naše dobe se je velikemu občinstvu najbolj prikupila »Madame Sans-Gêne«, ki se je na zagrebškem gledališču uprizorila in predstavljala po pariškem vzoru. Z velikim uspehom se je predstavljala tudi nežna indijska igra »Vasantasena«, medtem ko je Sudermanov »očinski dom« ugajal le ožjim inteligentnim krogom Isto smemo trditi o Pailleronovih »Komedijskih« (»Cabotins«), katerih naše občinstvo ni prav umelo. Med operami še zmiraj najbolj vleče narodna opera Zajčeva »Zrinjski«, potem »Afrikanka«, »Faust« v čisto novi, presijajni opravi, češka »Prodana nevesta« in italijanska »Cavaleria rusticana«. A kaj recimo o operetah in baletu? »Vila lutaka« je nežna stvarca; ali »Djak pro-

sjak«, »Jonatan« in »Ptičar« so plitke stvari, ki nam ne sežejo v srce, pač pa polné blagajnico, kajti gledališče je vselej razprodano. O »Ptičarju« povejmo še to, da nikakor ne pristaja hrvaškemu ali sploh slovenskemu gledališču; nemški značaj je tako ostro izražen v pesmi in besedi, da izgubi v prevodu premnogo svoje vrednosti.

Kar se tiče predstavljanja samega, moramo priznati, da se sploh dobro igra. Stari naši znanci, umetniki in umetnice, so si z izvrstnim svojim igranjem ohranili staro svojo slavo in zaslužen priznanje občinstva, in kar smo kdaj v teh pismih poročali o njih vrlinah, ne bi mogli niti sedaj ničesar preklicati, ampak znova bi morali vse potrditi, in še povečati bi morali tedanjo svojo hvalo. Tudi z novimi igralci smo zadovoljni, zlasti, ker vidimo, kako od predstave do predstave napredujejo ter nas navdajajo z upom, da bodo tudi oni še kdaj dovršeni umetniki. Kritik navadno misli, da mora iztikati napake; mi pa tega sploh nismo namerjali, ampak le poročati smo hoteli o naj-novejšem razvoju hrvaškega gledališča, in če smo vmes rekli kakšno pohvalno besedo o naših igralcih, sililo nas je na to naše zadovoljstvo. Druge umetnike lahko popolnoma ločimo od njih del in se samo tem čudimo; pri gledaliških umetnikih pa je njih osebnost tako ozko združena s podobami, ki jih ustvarjajo, ter z dejanji, ki jih vrše pred našimi očmi, da nehote tudi za-nje same čutimo ali udanost ali mrzkost. Če stopiš po dokončanem dnevnem trudu v gledališče in ti lepa igra ublaži um in srce, skoraj ni mogoče, da se ne bi spominjal tistih, ki so te celi večer tako prijetno kratkočasili in ti zajedno razlagali umotvore slavnih mož. Zatorej bi naši igralci zaslužili, da tudi o njih samih kaj povemo, Ali o tem pri drugi priliki. Vendar si za danes ne moremo kaj, da ne bi omenili naših rojakov Borštnikov. Dnevni listi razne politiške barve se vsi ujemajo v njiju sodbi ter vedo po vsaki predstavi obilo hvale in priznanja njej in njemu; posebno poudarjajo resnično in naravno, torej realistiško njiju igranje, akoravno jima prizadeva hrvaški jezik dosti težav. Prav tako je tudi občinstvo zadovoljno z njima, in zlasti ona si je popolnoma osvojila neke kroge, da jo slavijo kakor izvoljeno svojo ljubljenko. Temu mi dodajemo samo to, da sta nam prav Borštnik in Borštnikova prorok za boljšo prihodnjost slovenskega gledališča, zato ker je prav to gledališče moglo odgojiti dva taka umetnika v dosedanjih neugodnih razmerah, polnih najnevarnišega nasprotja. Pa saj so Slovenci sploh vsekdar pokazali mnogo daru za umetnosti, le podpore in vzpodbujanja je premalo. In vendar, kako potrebne so umetnosti za kulturni razvoj narodov! Saj so umetnosti v kulturnem življenju narodov prav to, kar je v člo-

veškem življenju srce. Kako hudo obsodimo človeka, če pravimo, da nima srca! In prav takšen bi bil narod, o katerem bi se reklo, da ne mara za umetnosti, ki so za splošno omiko prav tako potrebne, kakor znanosti, ali pa še bolj.

Mi v narodnem svojem prizadevanju prav radi posnemamo Čehe in to po pravici. In kaj vidimo pri njih? Tudi oni so poleg narodne in politiške borbe gojili umetnosti ter so zlasti gledališče in glasbo povzdignili tako, da so si pridobili s tem očitno priznanje pri samih Nemcih, svojih največjih nasprotnikih. Umetnost je vzvišena nad vsako nasprotje; vzvišena je nad politiške in druge razpore, in škodoval bi sebi in stvari, za katero se poganja, kdor bi grešil zoper to načelo. Resnico te naše trditve nam potrjuje tudi zagrebško gledališče, ki je vzvišeno nad vse stranke, pa ga zato podpirajo tudi vse stranke jednako. Prav v gledališču so tista osrednja neutralna tla, na katerih sedé zastopniki raznih nasprotnih strank prijazno drug poleg drugega ter se prijateljski menijo in si podajajo roke. Kolikor poznamo dr. Miletíca, smo prepričani, da bo on branil to stališče tudi v prihodnje odločno ter bo s tem zacelil marsikatero skelečo rano socialnega življenja. Četudi je letošnja sezona le nekako prehodnja doba, ki ima odgojiti stalno občinstvo za veliko novo gledališče, vendar smo se prepričali tudi že letos, da ima novi intendant že sedaj višje smotre v mislih. V ta namen daje ob nedeljah in praznikih popoludne predstave po znižani ceni ter posebne predstave za šolsko mladino brez vstopnine, pri katerih se podajajo le boljši plodovi iz hrvaške književnosti, za katero se vzbuja s tem v učencih in učenkah večje zanimanje. Za takšne predstave dobivajo ravnatelji raznih zavodov neko število vstopnic, da jih razdele po rzsodbi učiteljev. Res, lep prizor je, kadar vidiš v parterju, v ložah in na galeriji samo mlade vesele obraze, ki z uprtimi očmi gledajo in poslušajo, potem pa navdušeno razodevajo svoje zadovoljstvo, da ploskanje kar neče pojenjati.

Iz kratkega tega poročila lahko pazljivi čitatelj sklepa sam, da je za hrvaško dramatično umetnost napočila nova doba. Zato bomo tudi v prihodnje poročali o daljnem razvoju tega preimennitnega kulturnega zavoda. Njegovemu intendantu pa, gospodu Miletícu, želimo čvrsto zdravje, da ne spolni samo, ampak da celo prekosi upravičene nade, ki jih stavlja vanj vse rodoljubno hrvaško razumništvo.

